Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:1

om läkemedelskostnader

Motioner

I motion 1983/84:442 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hemställer hos regeringen om en översyn av förordningen till lagen om begränsning av läkemedelskostnader och därvid uppför samtliga kroniska sjukdomar och funktionsstörningar som kräver regelbundet livslångt behov av läkemedel på förteckningen över sjukdomar som berättigar till för patienten kostnadsfria läkemedel.

I motion 1983/84:1200 (yrk. 2) av Margit Sandéhn (s) och Maj-Lis Landberg (s) hemställs att riksdagen begär att regeringen prövar förutsättningarna för att utöka listan över kostnadsfria läkemedel och hjälpmedel till att omfatta de psoriasissjuka. (Motionen i övrigt behandlas i betänkande SfU 1984/85:2.)

I motion 1983/84:1600 av Bengt Lindqvist (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av nuvarande regler för kostnadsfria läkemedel och förbrukningsartiklar i syfte att tillgodose förbisedda grupper och att därvid beakta behovet av regler som är anpassade till dagens snabba utveckling inom här aktuella områden.

I motion 1983/84:2231 av Bengt Kronblad (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om besvärsrätt över läkares beslut om rätten till prisnedsatt läkemedel.

I motion 1983/84:2471 av Elis Andersson (c) och Bengt Kindbom (c) (motivering i 2470) hemställs att riksdagen uttalar sig för att kostersättningsmedel kommer in under läkemedelsförordningen och utskrivs till personer över 16 år med multipla födoämnesallergier efter kvalificerad diagnostisering.

Utskottet

Rätten till läkemedelsförmåner regleras i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m. m. Förmånerna utgår i form av antingen prisnedsättning eller kostnadsfrihet för läkemedel eller skydd mot höga kostnader för läkemedel och sjukvård. Lagen innehåller dessutom bestämmelser om rätt till prisnedsättning på vissa livsmedel och födelsekontrollerande medel samt kostnadsfrihet för vissa förbrukningsartiklar.

Prisnedsättning på läkemedel och födelsekontrollerande medel sker

genom att hälften av kostnaden mellan 20 och 80 kr. och hela kostnaden därutöver vid varje expeditionstillfälle betalas av den allmänna försäkringen. Patientens kostnad blir därigenom högst 50 kr. per expeditionstillfälle. Prisnedsättningen gäller också vissa livsmedel till barn under 16 år enligt vad som finns angivet i särskild förordning (1979:1132). Kostnadsfria läkemedel utges till den som lider av långvarig och allvarlig sjukdom i enlighet med vad som anges i förordning (1981:353) med förteckning över kostnadsfria läkemedel. Förordningen har senast ändrats fr. o. m. den 1 maj 1984. Kostnadsfria förbrukningsartiklar som tillhandahålls vid allvarliga sjukdomstillstånd finns också angivna i särskild ordning (kungörelse (1972:189) om kostnadsfria förbrukningsartiklar vid sjukdom).

Det särskilda högkostnadsskyddet, som avser såväl sjukvårdskostnader som läkemedelskostnader, innebär att en patient som gjort 15 läkarvårdsbesök och/eller läkemedelsinköp är befriad från ytterligare kostnader för läkarvård eller läkemedel under en tid av ett år räknat från första besöket eller inköpet. Högkostnadsskyddet omfattar också kostnader för sjukvårdande behandlingar varvid två sådana behandlingstillfällen jämställs med ett läkarvårdsbesök. För barn i samma familj gäller ett gemensamt högkostnadsskydd.

Tre motioner berör frågor om kostnadsfria läkemedel. I motion 442 av Lars Werner m. fl. begärs en översyn av bestämmelserna för kostnadsfria läkemedel i syfte att alla kroniska sjukdomar och funktionsstörningar som kräver regelbundet livslångt behov av läkemedel skall berättiga till kostnadsfrihet. Motionärerna nämner särskilt att läkemedel som förskrivs vid sjukdomarna psoriasis, reumatoid artrit och förhöjt blodtryck inte finns med bland de sjukdomar som berättigar till kostnadsfrihet. En översyn av bestämmelserna om kostnadsfria läkemedel och förbrukningsartiklar begärs också i motion 1600 av Bengt Lindqvist. Motionären anför att de nuvarande reglerna utesluter vissa grupper som logiskt sett borde ha rätt till kostnadsfrihet. Motionären vänder sig också mot att endast vissa läkemedel som förskrivs vid en sjukdom som i sig berättigar till kostnadsfrihet kan lämnas ut kostnadsfritt. Han anser att behovet av regler som är anpassade till den snabba utvecklingen beträffande läkemedel och behandlingstekniker måste beaktas vid den begärda översynen. Motion 1200 (yrk. 2) av Margit Sandéhn och Maj-Lis Landberg berör särskilt kostnaderna vid sjukdomen psoriasis och motionärerna begär en prövning av förutsättningarna för att ge även psoriasissjuka kostnadsfria läkemedel och hjälpmedel.

Utskottet har senast i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1982/83:22 behandlat en motion som syftade till en utvidgning av rätten till kostnadsfria läkemedel. Utskottet avstyrkte bifall till motionen under hänvisning till att riksförsäkringsverket och socialstyrelsen hade i uppdrag att göra en samlad uppföljning och utvärdering av läkemedelsförmånerna, vari bl. a. ingick att belysa hur förskrivningen av kostnadsfria läkemedel har påverkats av högkostnadsskyddet. Utskottet lämnade samtidigt en närmare

redogörelse för de överväganden beträffande rätten till fria läkemedel i förening med ett högkostnadsskydd som gjorts såväl av socialpolitiska samordningsutredningen i betänkandet SOU 1979:1, Utbyggt skydd mot höga vård- och läkemedelskostnader, som av föredragande departementschefen i proposition 1980/81:73 om ett utbyggt skydd mot höga sjukvårds- och läkemedelskostnader. I propositionen uttalades bl. a. att det samordnade högkostnadsskyddet torde innebära att en majoritet av de personer som hade kostnadsfria läkemedel fick antingen sänkta eller oförändrade totala kostnader även om kostnadsfriheten för vissa läkemedel togs bort, eftersom dessa personer också i stor utsträckning gjorde läkarbesök och inköp av andra läkemedel än kostnadsfria. Även om många skäl talade för att kostnadsfriheten togs bort förordade dock departementschefen att kostnadsfriheten tills vidare skulle få kvarstå i avbidan på att verkningarna av det nya systemet kunde överblickas.

Riksförsäkringsverkets och socialstyrelsens förenämnda utvärdering av de ifrågavarande förmånerna har ännu inte slutförts. Med hänsyn härtill anser utskottet att riksdagen bör vidhålla sitt tidigare beslut i frågan, och utskottet avstyrker bifall till motionerna 442, 1200 (yrk. 2) och 1600.

I motion 2471 av Elis Andersson och Bengt Kindbom framhålls att personer med multipla födoämnesallergier har stora utgifter för kostersättningsmedel. Motionärerna vill att riksdagen skall uttala sig för att även vuxna och ungdomar över 16 år skall erhålla prisnedsättning vid inköp av kostersättningsmedel som förskrivits efter kvalificerad diagnostisering.

Vid behandlingen av proposition 1978/79:118, som innehöll förslag om bl. a. prisnedsättning av s. k. specialdestinerade livsmedel till barn under 16 år, väcktes en motion om att även vuxna skulle erhålla denna förmån. Propositionen behandlades av socialutskottet i betänkande SoU 1979/80:11. I samband med behandlingen fick socialförsäkringsutskottet tillfälle avge yttrande. Utskottet, som tillstyrkte förslaget om prisnedsättning av specialdestinerade livsmedel till barn under 16 år, hänvisade såvitt gällde yrkandet om motsvarande förmån för personer över denna ålder till att riksförsäkringsverket hade i uppdrag att utreda frågan om vilka merutgifter som borde beaktas vid prövningen av rätten till handikappersättning. Utskottet förutsatte att även sjukdomar som medför behov av specialdestinerade livsmedel skulle bli föremål för utredning och att det därvid skulle klarläggas i vilken mån behov av ekonomisk hjälp förelåg som inte täcks av handikappersättningen. På förslag av socialförsäkringsutskottet avstyrkte socialutskottet bifall till motionsyrkandet, och riksdagen följde utskottet.

I riksförsäkringsverkets betänkande Ds S 1981:16, Merutgifter m. m. inom handikappersättningen påpekades att handikappersättningen i många fall inte är någon adekvat ersättningsform för personer som har behov av specialdestinerade livsmedel. Verket, som i sammanhanget erinrade om att många landsting beviljade bidrag till sådana livsmedel men att möjligheterna att få bidrag varierade starkt, ansåg att frågan om ersättning för specialdesti-

nerade livsmedel inte kunde lösas inom ramen för det redovisade uppdraget utan detta måste ske i något annat sammanhang.

I proposition 1982/83:3 om samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet förutskickades att en kartläggning skulle göras för att klargöra vilka handikappstöd i kommuner och landsting som nu ligger utanför den allmänna försäkringen men som skulle kunna samordnas i en framtida socialförsäkring. Statens handikappråd har därefter fått i uppdrag att göra en allsidig kartläggning av det ekonomiska stödet till handikappade. Med hänsyn till att frågan om ekonomiskt stöd för kostnader för specialdestinerade livsmedel ryms inom det nämnda uppdraget anser utskottet att resultatet av kartläggningen bör avvaktas innan riksdagen uttalar sig för någon bestämd lösning av frågan. Utskottet avstyrker sålunda bifall till motion 2471.

Bengt Kronblad begär i motion 2231 förslag till bestämmelser om besvärsrätt över läkares beslut i fråga om rätt till prisnedsatta läkemedel. Motionären anser det orimligt att en läkare ensam, genom att ange om förskrivningen är föranledd av sjukdom eller sker i förebyggande syfte, kan avgöra om rätt till prisnedsättning och högkostnadsskydd föreligger. Han exemplifierar detta med att en flerbarnsfamilj i ett aktuellt fall fått betala 357 kr. för penicillin som enligt läkaren gavs i förebyggande syfte.

Avsaknaden av besvärsrätt när det gäller rätt till läkemedelsförmåner hänger samman med att förmånerna inte är konstruerade som sjukförsäkringsförmåner utan endast i finansiellt hänseende anknutits till sjukförsäkringen. Försäkringskassorna tar sålunda inte någon befattning med förmånerna. Försäkringsersättningen betalas ut av riksförsäkringsverket till Apoteksbolaget AB. Socialstyrelsen utövar en kontroll över att ersättningsbeloppen är riktiga och att läkemedel och andra varor som lämnats ut kostnadsfritt eller till nedsatt pris omfattas av lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader m. m.

Införandet av en besvärsrätt av samma slag som gäller för försäkringsförmånerna förutsätter sålunda betydande ändringar i läkemedelsförmånernas konstruktion, och utskottet är därför inte berett biträda motionärens förslag. Detta utesluter emellertid inte att det kan finnas anledning överväga om man på ett enklare sätt än genom en besvärsrätt skulle kunna i efterhand kompensera patienten ekonomiskt om det visar sig att en felbedömning av rätten till prisnedsättning skett vid förskrivningen av ett läkemedel. Eftersom en utvärdering av rätten till läkemedelsförmåner f. n. pågår inom riksförsäkringsverket och socialstyrelsen föreslår utskottet att frågan övervägs i det sammanhanget och att motionen överlämnas till de båda verken. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet hemställer

1. beträffande *kostnadsfria läkemedel*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84:442, 1983/84:1200 yrkande 2 och 1983/84:1600,
2. beträffande *kostersättningsmedel*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2471,
3. beträffande *besvärsrätt vid läkemedelsinköp*
   att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2231 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 6 november 1984

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Elis Andersson (c), Börje Nilsson (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Ulla Johansson (s), Siri Häggmark (m), Gunhild Bolander (c), Margó Ingvardsson (vpk), Nils-Olof Gustafsson (s), Barbro Nilsson i Visby (m), Inger Hestvik (s) och Margareta Hemmingsson (s).

Reservation

Kostnadsfria läkemedel

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar med "Utskottet har" och på s. 3 slutar med "och 1600." bort ha följande lydelse.

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att få konsekventa bestämmelser för vilka läkemedel som skall vara kostnadsfria och att därmed skapa större rättvisa mellan olika sjukdomsgrupper. Den utvärdering som pågår inom riksförsäkringsverket och socialstyrelsen syftar bl. a. till att belysa hur förskrivningen av de kostnadsfria läkemedlen har påverkats av högkostnadsskyddet och kommer därför att bedrivas från andra utgångspunkter än de som åsyftas i motionerna. Eftersom övervägandena om högkostnadsskyddets framtida konstruktion sannolikt kommer att pågå under en avsevärd tid framöver anser utskottet att det finns anledning för regeringen att snarast låta genomföra en översyn av bestämmelserna om kostnadsfria läkemedel, så att alla kroniska sjukdomar och funktionsstörningar som kräver regelbundet livslångt behov av läkemedel berättigar till kostnadsfrihet.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *kostnadsfria läkemedel*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:442 och med anledning av motionerna 1983/84:1200 yrkande 2 och 1983/84:1600 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av bestämmelserna om kostnadsfria läkemedel.